

Lehtoukonhattu

Nordisk stormhatt

Aconitum lycoctonum subsp. *septentrionale*

Uhanalaisuusluokka (IUCN): vaarantunut (VU)

Uhanalainen (LSA 521/2021)

Rauhoitettu (LSA 521/2021)

Luonnehdinta

Jopa kaksimetriseksi kasvava lehtoukonhattu on yksi ko-meimmista lehtokasveistamme. Sen varsi on jyrkää ja tah-meakarvainen ja kookkaat, liuskoittuneet tyvilehdet tekevät kasvusta näyttävän näköisen jo ennen kukintaa. Lehtoukon-hattu on saanut nimensä kauniista sinisistä tai sinivioleteista kukistaan, joiden muoto muistuttaa kypärää. Kukit sijaitsevat harvassa latvatertussa. Lehtoukonhattu muistuttaa puu-tarhoista karanneita huppu-ukonhattua (*A. napellus*) ja tar-haukonhattua (*A. x stoerkianum*), joiden kypärämäiset kukat ovat kuitenkin selvästi lehtoukonhattua leveämmät. Lisäksi lehtoukonhatun lehdet eivät ole tyveen asti liuskoittuneet kuten aito- ja tarhaukonhatulla. Lehtoukonhattu kukkii kesä–heinäkuussa.

Elinympäristö ja levinneisyys

Lehtoukonhattu kasvaa runsasravinteisissa, melko valoisissa kosteissa tai tuoreissa lehdoissa, joita luonnehtii runsas ja monilajinen pensasto sekä vaateliias ruoho- ja heinälajisto. Tyypilliset kasvupaikat ovat rinteiden ja puronvarsien lehti-puuvaltaisia sekametsiä. Aikaisemmin kasvupaikat säilyivät avoimina lehtojen kaskeamisen ja laidunnuksen ansiosta. Suomessa lehtoukonhattua tavataan nykyään ainoastaan Pohjois-Karjalassa.

Nykytila ja uhkatekijät

Ukonhattulehtoja uhkaavat lehtojen kuusettumisen lisäksi kasvupaikkoja kuivattavat purojen perkaukset ja ojitukset. Aikanaan soveltuvia kasvupaikkoja raivattiin pelloiksi, ja monet säilyneet lehdot ovat kapeita kaistaleita peltojen ja jyrkkien kalliorinteiden välissä. Muutamilta kasvupaikoilta lehtoukonhattu on hävinnyt kuusenviljelyn seurauksena. Suurin osa lajin tunnetuista kasvupaikoista on suojeltu.

Hoitosuositukset

Lehtoukonhattulehtoja on hoidettu mm. LIFE-hankkeessa. Lehtojen säilyminen ukonhatulle sopivana tulisi varmistaa jatkossakin poistamalla ajoittain kuusia. Metsänkäsittelyssä lehtoukonhattukasvustot voidaan ottaa huomioon siten, ettei kasvustojen päältä ajeta, puutavaraa ei varastoida lehtoukon-hatun kasvupaikalle tai sen välittömään läheisyyteen ja hak-kuutähteet kuljetetaan pois alueelta. Osa lehtoukonhatun kasvupaikoista on metsälain erityisen tärkeitä elinympäris-töjä, joita on hoidettava siten, etteivät niiden ominaispiirteet muutu. Esimerkiksi avohakkuut, purojen ja norojen perkaus sekä kasvupaikalle ominaista kasvillisuutta vahingoittava maanpinnan käsittely eivät ole sallittuja.

Lähteet

- Hakalisto, S. 1997. Lehtoukonhattu – nordisk stormhatt. Teoksessa: Rytteri, T. & Kettunen, T. (toim.). Uhanalaiset kasvimme. Suomen ympäristö-keskus ja Kirjayhtymä Oy, Helsinki. S. 45.
- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.). 1998. Ret-keilykasvio. 4. uudistettu painos. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2005. Suuri Pohjolan kasvio. Suom. Vuokko, S. & Väre, H. Tammi, Helsinki. 928 s.
- Hakalisto, S. 2012. Lehtoukonhattu – *Aconitum lycoctonum*. Teoksessa: Rytteri, T., Kalliovirta, M. & Lampinen, R. (toim.). Suomen uhanalai-set kasvit. S. 28–29. Tammi, Helsinki.

Kuva: Harri Tukia